

VADVIZORSZÁG.

DOKUMENTUMOK AZ ELSŐ NEMZETKÖZI JELENTŐSÉGŰ MAGYAR TERMÉSZETFILM ELKÉSZÍTÉSÉHEZ. 1951 - 1952

Dr. Nagy Domokos Imre

Megint "eretnek" lépésre szántam el magam, hogy az "erdészettörténet" témakörébe bevontam a természetfilmezés történetét is. Mivel azonban már a hetvenes években bevontam a "vadászirodalom" témakörébe a természetfényképezést és -filmezést,¹ logikusnak érzem, hogy foglalkozzunk a természetfilmezés történetével is. Márcsak azért is, hiszen a helyszíni felvételek készítése során a film készítője nem kerülheti el az érdekek egyeztetését az erdészettel, a vadászattal és a természetvédelemmel.

Dr. Homoki-Nagy István Vadvizország c. filmje az első egész estét betöltő, színes és nemzetközileg is értékelt természetfilmünk volt. 1952-ben került a mozikba, s hosszu ideig óriási sikerrel vetítették. Sikerébe természetesen belejátszott politikamentessége is, az, hogy arra a gyenge másfél órára az emberek elfelejtették 1952 Magyarországot.

A film címe fogalomná vált, ha Vadvizországról beszélnek, még ma is - közel negyven év elmúltán - elsősorban a film színhelyét, a szegedi fehértót értik rajta.

A film elkészítéséről Homoki-Nagy is beszámolt az ötvenes évek közepén megjelent könyvében.² Az itt közölt dokumentumok jól kiegészítik az ott leírtakat. Néhány érdekességre előre felhívom a figyelmet:

A 2. dokumentumban a mai ember számára megdöbbentő, hogy egy nagyközönség számára készülő természetfilmmel kapcsolatban is "a kötelező éberséget" emlegetik.

A 3. és 5. dokumentumok már előrevetítik a későbbi szakítást Homoki-Nagy és az OTV /illetve a későbbi OTVH/ között. Ennek egyik látványos - de messze nem a legutolsó - állomása volt Homoki-Nagy lemondása OTV tagságáról.³

A 7. dokumentum szomorú bizonyítványt állít ki a "felsőbb szervekről", hogy film standfotónak negatívjai is "elvesztek hivatalos helyen". Ez és a 8. dokumentum együttesen azt is jelzik, hogy milyen nehezen lehetett jó minőségű filmhez, fotopapirhoz jutni.

A dokumentumok az OTV iratai között maradtak meg, de nem az iktatott iratok sorozatában, hanem a Természetvédelmi Törzskönyvi Alapiratok között. Lelőhelye tehát:

OKVL: TVTA 1/TT/1939 1. dosszié, "Vadvizország" különcsomó.

+

1.

1951. április 10.

Hivatalos értesítések a filmezés engedélyezéséről.

I.

Szegedi Állami Erdőgazdaság, Szeged.

A Magyar Híradó és Dokumentum Filmgyár a szegedi Fehértó természetvédelmi rezervátumon a közeljövőben nagyobb szabású természetfilmet kíván készíteni. Az Országos Természetvédelmi Tanács a munkát a maga részéről a legmelegebben támogatja, ezért felhívom, hogy a filmgyár szakembereinek a filmezés időtartamára minden rendelkezésére álló támogatást adjon meg.

Budapest, 1951.

II.

Tóth János természetvédelmi őrnök, Szeged-Fehértó.

A természetvédelmi területen rövidesen megindulnak a filmezési munkák.

Felhívom, hogy a filmezés időtartama alatt a filmgyár szakembereinek, elsősorban dr. Homoki-Nagy Istvánnak, a filmezés vezetőjének mindenben rendelkezésére álljon, és utasításainak megfelelően őket munkájukban támogassa. A filmezés időtartama alatt a természetvédelem helyi kezelőjén kívül bárki csak a Tanács hivatalos engedélyével léphet a területre.

Budapest, 1951.

III.

dr. Beretzk Péter főorvos, egyetemi magántanár, Szeged.

A Híradó és Dokumentum Filmgyár rövidesen megkezdi a fehértói rezervátumon egy ott elkészítendő színes természetfilm felvételezési munkáját.

A munkát az Országos Természetvédelmi Tanács mindenben támogatja, ezért felkérem, hogy mint a Fehértónak a Tanács által megbízott tudományos szakértője, fenti munkálatokat a maga részéről is támogatni sziveskedjék.

Budapest, 1951.

IV.

dr. Mérai László rezervátum-vezetője. Szeged. Állami Erdőgazdaság.

A szegedi Fehértón meginduló filmezési munkálatokkal kapcsolatban felhívom az alábbiakra:

1./ A filmgyár szakembereit, elsősorban a filmexpedició vezetőjét, dr. Homoki-Nagy Istvánt minden rendelkezésre álló eszközzel támogassa munkájában.

2./ gondoskodjék, hogy a filmezés időtartama alatt kívülállóak a területre be ne léphessenek.

3./ A fehértói vadászházat, megbeszélés szerint, ürittesse ki, és gondoskodjék, hogy az a filmexpedició rendelkezésére álljon.

Budapest, 1951.

+

Gépirt másolati példányok.

Kezelési feljegyzések:

/az iraton/

ki. Dr. Tildy.
IV. lo.

/a borítón/

Tárgy: Szegedi Fehértó természetfilmezése

Másolta: R-né, Egyeztetette: R-né, T.

Elküldetett: 1951. IV. lo. R-né 4. db. kiadm.

Irattárba kivezette: 1951. IV. lo. R-né.

Jelzete: 213/1951.

2.

1951. április 19.

Levél a Filmgyárnak a forgatás engedélyezéséről

Magyar Híradó és Dokumentum Filmgyár, Budapest.

Megkeresésükre értesitem, hogy az Országos Természetvédelmi Tanács engedélyezi a fehértói természetvédelmi területen a "Vadvizország" című film forgatását. A munka zavartalan biztosítására és a kötelező éberségre való tekintettel 1951. április 15. és október 30. közötti időszakban a területet lezárjuk, és ennek a rendelkezésnek a helyszínen való keresztülvitelével dr. Homoki-Nagy Istvánt, az Országos Természetvédelmi Tanács tagját, aki egyúttal a filmezés vezetője is, biztuk meg.

Budapest, 1951. április 19.

+

Gépiert másolat.

Kezelési feljegyzés:

Ki. Dr. Tildy. IV. 19.

Jelzete: 213/1951.

Közös lapon az 1/IV. alatt közölt irattal.

3.

1951. április 13.

Dr. Beretzk Péter képezlapon irt válasza az 1/III. alatt közölt levélre.

F: Dr. Beretzk Péter, Szeged
Széchenyi tér 12.

Orsz. Természetvédelmi
Tanács Titkársága

Budapest.
Pázmány P. tér 5.

213/1951. It. utalva közlöm, hogy a Híradó és Dokumentumfilmgyárnak kész-
séggel állok rendelkezésére szaktanácsokkal, eddig azonban a Filmgyár jö-
veteléről még nem értesített.

Lelovich György régebben közölte ezt a tervet, válaszként részére
megígértem a támogatást.

Szagad, 951. IV. 13.

dr. Beretzk

+

Eredeti kézírás.

Kezelési feljegyzések:

Érk: 1951. IV. 16.

L. Irattárba!

951. IV. 19. T.

+

A kezelési feljegyzések a szöveg sorai közé vannak - jobb híján -irva,igy
mind a szöveg első néhány szava, mind a feljegyzések nem vehetők jól ki.

A képeslap dr. Beretzk Péter piroslábu cankót ábrázoló felvételéről ké-
szült. A nyomtatott adatok: Szegedi fehértói madárvédelmi terület. -
PIROSLÁBU CANKÓ /Tringa totanus/ - Fot. Dr. Beretzk /Leica-Elmar/ - ABALAKA
GYÖRGY SZEGED

4.

Ragadozómadarak pótlólagos befogása

- 80 -

4/a.

1951. május 2.

Dr. Homoki-Nagy István engedélyt kér néhány ragadozómadár pótlólagos befogására

Magyar Híradó és Dokumentum Filmgyár

" V A D V I Z O R S Z Á G "

produkciója

Bpest, IX. Könyves Kálmán-körút 15.

Telefon: 343-700

ORSZÁGOS TERMÉSZETVÉDELMI TANÁCSNAK

Budapest
Egyetem tér 5.sz.

"Vadvizország" produkciója közben a filmszereplő, magánkézben lévő vándorsólyom elpusztult. Kérem Cimet, sziveskedjék engedélyt adni, hogy Vásárhelyi István Lillafüredről számunkra, készkiadások fedezése mellett kiszedesse számunkra az állatot. Ugyancsak kérünk négy darab kuvik befogására - hasonló célra - engedélyt.

Szeged-Fehértó 1951.május 2.

dr. Homoki-Nagy István
rendező

Gépiert eredeti példány, feltűnően sok leirási hibával. A levél fejléce gumibélyegzővel készült.

A géphibákat kijavítottam.

4/b.

1951. június 25.

Az engedély megadása.

I.

Magyar Híradó és Dokumentum Filmgyár "Vadvizország" Produkciója

/dr. Homoki-Nagy István kezeihez/

Szeged-Fehértó

Kérelmükre engedélyt adunk arra, hogy Vásárhelyi Istvánnal egy vándorsólymot és 4 db kuvikot a fészekből a készülő film érdekében kiszedhessen. Erről a Bükki Áll.Erdőgazdaságot, Miskolc, és a Borsod megyei Tanács Vb-t értesítettük.

II-III.

/Hátiratilag az I. sz. kiadmány másolatára./

Bükki Erdőgazdaságnak

Miskolc

Borsod megyei Tanács Vb. Erdészeti Csoportjának

Miskolc

Tudomásulvétel végett megküldjük.

Budapest, 1951.

Molcsány VI. 25.

Ki. Kenyeres VI. 25.

+

Gépipert fogalmazvány Kenyeres Lajos javításaival. Az első szó eredetileg "megkeresésükre" volt, az utolsó mondatot Kenyeres írta hozzá.

Kezelési feljegyzések mindkét irathoz:

Érk: 1951. VI. 23.

Tárgy: egy vándorsólyom és 4 db kuvik befogása

Másolta: R-né, Egyeztetette: R-né, Mol.

Elküldetett: 1951. VI. 26-án 3 db kiadm.

Irattárba kivezette: R-né 1951. VI. 26.

Jelzete: 379/1951.

5.

A filmben szereplő ragadozól éllelmezésének ügye

5/a.

1951. július 24.

Homoki-Nagy István vadászati engedélyt kér a Fehér-tóra

Fehértó, 1951. VII. 24.

ORSZÁGOS TERMÉSZETVÉDELMI TANÁCS
titkárságának

Budapest, Egyetem tér 5. sz.

Filmexpediciónk filmszereplő állatainak élelmezése /napi 5-8 kg. hus/ rendkívüli nehézségeket okoz filmkészítésünknek. Kérem ezért Cimet, szíveskedjék engedélyt adni arra, hogy a helyszínen Tóth János rezervátum-őr az átvonuló, nem védett madarakból /főleg gojzer/ számunkra expediciónk egyik tagjának jelenlétében husnakvalót lőjjön.

A kilőtt patronok árát, tekintet nélkül a zsákmányra mi fedezzük. Megjegyezni kívánom, hogy Tóth készséggel vállalkozott erre.

A sürgősségre tekintettel mielőbbi értesítését kérve

tisztelettel:

dr. Homoki-Nagy István

U.i. Csak olyankor persze, amikor hivatalos vadászat nincs a területen.

A "Vadvizország" produkció bélyegzőjével

+

Céggjelzésem papírra irt eredeti gépelés, feltűnően sok elütéssel, melyeket kijavítottam. A céggjelzés eredetileg "MAGYAR FILMGYÁRTÓ NEMZETI VÁLLALAT HIRADÓ ÉS DOKUMENTUMFILM FŐOSZTÁLYA" volt, ezt kézzel átjavították "MAGYAR HIRADÓ ÉS DOKUMENTUMFILMGYÁR"-ra. Végül gumibélyegzővel rányomták a "VADVIZORSZÁG" produkciót /l. a 4/a dokumentumnál/, melyet bélyegzőként is rányomták a végére.

5/b.

1951. augusztus 7.

A kérelem elutasítása.

I.

Tárgy: Filmexpedició állatainak
élelmezése

444/1951. O.T.T.T.

Előadó: Tóth Sándor

Magyar Híradó és Dokumentum Filmgyár Filmexpedíciója

Szeged-Fehértó

Írásbeli kérelmére való hivatkozással értesítjük, hogy a Filmexpedíció állatai ellátására szükséges madarak lelövését a rezervátum területén természetvédelmi okokból nem engedélyezzük.

A Filmgyár más úton gondoskodjon a Filmexpedíció szükségleteiről.

Budapest, 1951. augusztus 7.

Dr. Tildy Zoltán s.k.
hivatalvezető

Tóth VIII/7

Ki. Dr. Tildy
VIII.7.

II.

Tárgy: Filmexpedíció állatainak
élelmezése

444/1951. O.T.T.T.

Előadó: Tóth Sándor

Szegedi Állami Erdőgazdaság, Szeged

A Magyar Híradó és Dokumentum Filmgyár Filmexpedíciójának küldött levelet másolatban tudomásul vétel és mihez tartás végett megküldjük.

Egyidejűleg felhívjuk, utasítsa Dr. Méray László rezervátum vezetőt,

- 83/a.-

hogy rendeletünk betartását a legszigorubban ellenőrizze.

Budapest, 1951. augusztus 7.

Kiadmány hitelül

Budapest, 1951. augusztus 7.

Tóth Sándor
előadó

Dr. Tildy Zoltán s.k.

hivatalvezető

Tóth VIII/7

Ki. Dr. Tildy VIII.7.

A fenti levelet átvettem

Bp. 1951. aug. 7.

Dr. Méray

+

Gépiert másolati példányok

Kezelési feljegyzések mindhárom irathoz:

Érk: 1951. júl. 26.

I és II kiadmány expressként postán elküldve 1951. VIII. 7-én.

Irattárba tehető.

Bp. 1951. VIII. 7. Tóth

fiat: Kenyeres VIII. 13.⁴

Jelzete: 444/1951.

6.

1951. október 15. /?/

Távirati jelentés a forgatás befejezéséről

= XLT TERMESZET VEEDELMÍ

TANAACS EGYETEM TEER 5 BP

= SZINES FILM FORGATAASUNK BEFEJEZTEKOR KOSZONETEET KUJELDI A VADVIZ ORSZAAG
EGYUTTES =

+

Sima postai távirat, a dátum nem vehető jól ki.

Kezelési feljegyzés nincs!

Jelzete: 638/1951.

7.

1952. január 14.

Az eltűnt standfotók ügye

Budapest, 1952. január 14.

ORSZÁGOS TERMÉSZETVÉDELMI TANÁCS

főtitkárának - H. -

A mellékelt levélből kitűnően a Tanács által anyagi és erkölcsi támogatásban részesített, a Tanács nevét címében viselő "Vadvizországnak" fehértói rezervátum színesfilm standfoto negatívjai elvesztek hivatalos helyen. A film propagandájának erejét növelné, ha meg tudnám ismételni ezeket. A negatívak hatszor hatos géppel készültek, jóminőségű filmet azonban ilyen méretben nem kapni a kereskedelmi forgalomban.

Kérem ezért címet, szíveskedjék fenti célra 15 tekercs Gevert és 3 tekercs Forte filmet számomra átadni azzal, hogy az anyagra készült képekről cím ingyen vehet saját archívuma számára kópiákat.

dr. Homoki-Nagy István
az. O.T.T. tagja

Melléklet: 1 db nyugta
1 db levél.

+

Eredeti gépirat. A mellékletek hiányoznak.

Véleményezések és kezelési feljegyzések:

V. Az Országos Természetvédelmi Tanács feladata a természetvédelem jelentőségének ismertetése közvetlen vagy közvetett úton.

Vadvizországnak című természet film megteremtéséhez a Természetvédelmi Tanács nyújtotta a legtöbb lehetőséget. Részben, mert védelemmel megmentett a pusztulástól egy ősi területet, amelyen a film elkészítése lehetővé vált. Továbbá anyagi vonalon támogatta a film elkészültét /hidak létesítése, stb./. A film propagálása szintén előírja a további teendőket.

Ezért indokolt, hogy az ismeretterjesztő reklámképek készítéséhez bizonyos darab filmet bocsássunk a Filmrendező rendelkezésére. Ennek a Tanács szempontjából is értékes jelentősége van, mert a ritka szépségű felvételekről mindenkor másolatokat készíthetünk.

Budapest, 1952. január 10. /? - NDI/

Tóth S. I. 10.

A bent kért filmet elismervény ellenében kiadtuk. Kiadásba helyezve anyagszámadás kiadási II-20 lap 1. tétele alatt.

Irattárba tehető.

Bp. 1952. I/18. Tóth

K. Tildy

Érk. 1952. január 16.

Jelzet: 33/1952.

8.

1952. január 31.

Ujabb segítségkérés további fotók elkészítéséhez

MAGYAR HIRADÓ ÉS DOKUMENTUMFILMGYÁR

BUDAPEST IX. KÖNYVES KÁLMÁN KRT 15.

TELEFON: 343-760.

M.N.B. EGYSZÁMLASZÁM: 936.561-3.

Országos Természetvédelmi
Tanács Titkársága,

B u d a p e s t.

Egyetem tér 5. sz.

Jelünk: 692/1952.

Budapest, 1952. január 31.

Tárgy: -

Cím által pártfogolt "Vadvizország" című filmünk kül- és belföldi propagandájához egy sorozat 9 x 12-es és egy sorozat 13 x 18-as madár-kép nagyításra volna szükségünk. A propaganda jelentőségére való tekintettel nem merjük kereskedelmi szakületben megrendelni a kényes természetű madárfilm nagyításokat.

Ezúton kérjük Cimet, közös propagandánkat elsősegítve sziveskedjék a fenti

különleges képsorozatot számunkra elkészíteni házi laboratóriumában.

A sajtó képviselőinek f. hó 3-án délelőtt kellene leadnunk.

Tisztelettel

olvashatatlan aláírás

Bélyegző:

MAGYAR

HIRADÓ ÉS DOKUMENTUM FILMGYÁR

Budapest, IX. Könyves Kálmán körút 15.

Telefon: 343-760.

+

Eredeti gépirat

Kezelési feljegyzések:

Érk: 1952. febr. 2.

Benti ügy 1952. II. 4-én elintézését nyert.

Irattárba!

Pietsch René

Jelzete: 7o/1952.

JEGYZETEK:

1/ NAGY Domokos Imre: A vadászirodalom. In: A vadgazdálkodás fejlesztése 19. Bp. 1976. többhelyütt, pl. 65. vagy 72. old.

2/ HOMOKI-NNAGY István: Gyöngyvirágtól lombhullásig. Bp. 1954.

3/ L. az országos Természetvédelmi Tanács 1954. november 30-i ülésének jegyzőkönyvét. OKVL: OTvT Tanácsülési jegyzőkönyvek.

4/ Lehet, engedélyezem /latin/.